

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
EVGENI TANCHEV
esitatud 3. mail 2018¹

Kohtuasi C-51/17

OTP Bank Nyrt
OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt
versus
Teréz Ilyés
Emil Kiss

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Fővárosi Ítéltábla (Budapesti apellatsioonikohus, Ungari))

Tarbijakaitse – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Välisvaluutas nomineeritud krediidilepingud – Liikmesriigi õigusaktid, mille eesmärk on heastada ebaõiglaseid lepingutingimusi – Direktiivi 93/13/EMÜ artikli 4 lõige 2 ning „lihtne ja arusaadav keel“ – Direktiivi 93/13 artikli 1 lõige 2 ja „kohustuslikud õigus- või haldusnormid“ – Liikmesriigi kohtute pädevus hinnata omal algatusel lepingutingimuste ebaõiglust

1. Käesolev eelotsusetaotlus, mille on esitanud Fővárosi Ítéltábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus), puudutab järjekordset vaidlust,² mis tuleneb Euroopa Kohtu 30. aprilli 2014. aasta otsusest kohtuasjas Kásler ja Káslerné Rábai (edaspidi „Kásler“),³ milles käsitleti Ungaris sõlmitud ja välisvaluutas, nimelt Šveitsi frankides nomineeritud tarbijakrediidilepingute kokkusobivust liidu õigusega.

2. Selles asjas nägi Euroopa Kohus muu hulgas ette, mida tähendab mõiste „lepingu põhiobjekt“ nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes⁴ artikli 4 lõike 2 raames. Seejärel pidi Kúria (Ungari kõrgeim kohus), kes esitas selles kohtuasjas eelotsusetaotluse, otsustama, kas asjasse puutuvad lepingutingimused jäävad põhimõtteliselt direktiiviga 93/13 ette nähtud kaitse alt välja. Samal ajal andis Euroopa Kohus Kúriale (Ungari kõrgeim kohus) kriteeriumid, mille abil määratleda, kas need punktid olid koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“, mille puhul on direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 alusel samuti tegemist erandiga selle väljajätmise suhtes.

3. Sisuliselt vaidlustavad esimese kohtuastme hagejad Téréz Ilyés ja Emil Kiss (edaspidi „hagejad“) heastamiskorra, mille Ungari seadusandja on kehtestanud, lähtudes Euroopa Kohtu otsusest kohtuasjas Kásler, ja sellele järgnevalt Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtuotsusest, milles järeldati, et see süsteem jätab vahetuskursi riski tarbijate kanda sellistel asjaoludel, mis viisid direktiiviga 93/13 ette nähtud läbipaistvuskohustuse rikkumiseni.

1 Algkeel: inglise.

2 Vt ka nt eelseisev kohtuotsus kohtuasjas Sziber, C-483/16. Kohtujurist Wahli ettepanek on esitatud 16. jaanuaril 2018, EU:C:2018:9.

3 C-26/13, EU:C:2014:282.

4 5. aprilli 1993. aasta direktiiv (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) (edaspidi „direktiiv 93/13“).

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigusnormid

4. Direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 on sätestatud:

„Lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.“

5. Direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 on sätestatud:

„1. Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heauskuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.“

6. Direktiivi 93/13 artiklis 4 on sätestatud:

„1. Ilma et see piiraks artikli 7 kohaldamist, võetakse lepingutingimuse hindamisel arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub.

2. Tingimuste õiglase või ebaõiglase iseloomu hindamine ei ole seotud lepingu põhiobjekti mõiste, hinna ja tasu piisavuse ega vastutehinguna pakutavate teenuste või kaubaga, kui kõnealused tingimused on koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles.“

7. Direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 3 on sätestatud, et direktiivi 93/13 lisa sisaldab soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks. Lisa punktis i on nimetatud:

„Tingimused, mille eesmärk või tagajärg on:

siduda tarbija pöördumatult tingimustega, millega tarbijal ei olnud tegelikke võimalusi tutvuda enne lepingu sõlmimist.“

8. Direktiivi 93/13 artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on [...] tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“
[Tsitati on parandatud Euroopa Kohtus, kuna direktiivi eestikeelne tõlge on ebatäpne.]

9. Direktiivi 93/13 artikli 7 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

B. Ungari õigusnormid

1. 1996. aasta seadus nr CXII krediidi- ja finantseerimisasutuste kohta (hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, edaspidi „krediidiasutuste seadus“)

10. Krediidiasutuste seaduse § 203 näeb ette:

„1. Krediidiasutus peab nii oma tegelikke kui ka potentsiaalseid kliente selgelt ja arusaadavalt teavitama oma pakutavate teenuste kasutustingimustest, nagu ka nende tingimuste muudatustest [...]

6. Jaekliendilepingute puhul, millega antakse laen välisvaluutas või mis sisaldavad ostuoptsiooni õigust kinnisarvale, peab krediidiasutus kliendile selgitama lepingu sõlmimisega kaasnevat riski ja klient kinnitab nõusolekut oma allkirjaga.“

2. DH1 seadus

11. 2014. aasta XXXVIII seaduse, millega nähakse ette teatavad muudatused seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) kohtulahendiga krediidiasutuste tarbijalaenulepinguid käsitleva kohtupraktika ühtlustamise kohta (2014. évi XXXVIII. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről; edaspidi „DH1 seadus“), § 1 lõige 1 näeb ette:

„[Käesolevat seadust kohaldatakse] tarbijatega sõlmitud laenulepingutele, mis on sõlmitud 1. maist 2004 kuni käesoleva seaduse jõustumiseni. Käesoleva seaduse kohaldamisel on mõiste „tarbijaga sõlmitud laenuleping“ kohaldamisalas mis tahes välisvaluutal põhinev (välisvaluutaga seotud või selles nomineeritud ja Ungari forintites tagasi makstud) või Ungari forintitel põhinev krediidi- või laenuleping või mis tahes kapitalirendileping, mille on sõlminud finantseerimisasutus ja tarbija, kui see hõlmab tüüptingimusi või mis tahes lepingutingimust, milles ei ole eraldi kokku lepitud, sisaldades § 3 lõikes 1 või § 4 lõikes 1 ette nähtud tingimust.“

12. DH1 seaduse § 3 näeb ette:

„1. Tarbijatega sõlmitud krediidilepingutes on tühised lepingutingimused – v.a eraldi kokku lepitud lepingutingimused –, mille kohaselt finantseerimisasutus otsustab, et laenu või liisingu esemeks oleva eseme ostmiseks antud laenusumma väljamaksmisele kohaldatakse ostukurssi, samas kui laenu tagasimaksmisele kohaldatakse müügikurssi või mis tahes sellist vahetuskurssi, mis on laenusumma väljamaksmisele kohaldatavast erinev.

2. [...] lõikes 1 osutatud tühise lepingutingimuse asemel [kohaldatakse] nii laenu väljamaksmisele kui ka tagasimaksmisele (sh välisvaluutas määratud laenumaksetele ja kõikidele kuludele, tasudele ja komisjonitasudele) [Ungari Keskpanga] ametlikku vastava valuuta vahetuskurssi.

[...]

5. Krediidiasutus peab tegema tarbijaga tagasiarvelduse vastavalt eriseadusele.“

3. DH3 seadus

13. 2014. aasta LXXVII seaduse, mis reguleerib mitmesuguseid küsimusi seoses tarbijaga sõlmitud laenulepingutes nimetatud vääringu muutmise ja intressi reguleerivate õigusnormidega (2014. évi LXXVII. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről; edaspidi „DH3 seadus“), § 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Tarbijatega sõlmitud laenulepinguid muudetakse käesoleva seaduse sätete kohaselt.“

14. DH3 seaduse § 10 näeb ette:

„Välisvaluutas nomineeritud või välisvaluutapõhiste hüpoteegiga tagatud tarbijalaenulepingute puhul on võlausaldajast finantseerimisasutus kohustatud vastavalt [DH 2 seadusele] tagasiarveldamiskohustuse täitmiseks määratud tähtaja jooksul konverteerima välisvaluutas nomineeritud või välisvaluutapõhise hüpoteegiga tagatud tarbijalaenulepingu alusel tekkinud või sellest tuleneva kogu võlasumma (sealhulgas välisvaluutas arvestatud intress, tasud, teenustasud ja kulud) Ungari forintites nomineeritud laenuks, mis on kindlaks määratud [seadusest DH 2] tuleneva ümberarvestuse alusel, kohaldades tarbijale soodsamat võrdluskuupäeva kahest järgmisest:

a) Ungari keskpanga asjaomase välisvaluuta ametlike vahetuskursside keskmine ajavahemikul 16. juuni 2014 – 7. november 2014, või

b) Ungari keskpanga ametlik asjaomase välisvaluuta vahetuskurs 7. novembril 2014.“

II. Asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

15. Hagejad sõlmisid 15. veebruaril 2008 pangaga ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt Šveitsi frankides nomineeritud laenulepingu intressiga 1,9 %. Vahendaja andis 1. novembril 2016 laenu üle pangale OTP Bank Nyrt, kes andis selle omakorda üle pangale OTP Faktoring Követléskezelő Zrt (esimese kohtuastme kostjad, edaspidi „kostjad“).

16. Selle lepingu kohaselt pidi võlausaldaja välja maksma maksimaalselt summa 30 075 000 Ungari forintit, mis sisaldas väljamaksmise komisjonitasu summas 75 000 forintit ja mis lepingu sõlmimise ajal võrdus 212 831 Šveitsi frangiga.

17. Lepingu järgi konverteeris võlausaldaja summa Šveitsi frankidesse, kasutades selleks oma enda välisvaluuta ostukurssi, mis kehtis laenu forintites väljamaksmise ajal. Kuid laenu tagasimaksmise kuumaksete summa, mis tuli tasuda forintites, määras ta kindlaks oma enda välisvaluuta müügikursi järgi. Lepingu järgi võis võlausaldaja tavapäraseid intresse ja teenustasusid ühepoolset muuta, see ei sisaldanud aga ühtegi tingimust, mis võimaldaks hagejatel laenu kirjendamise vääringut ühepoolset muuta.

18. Lepingu osas „Riskist teavitamise deklaratsioon“ oli ette nähtud, et „seoses laenu riskidega võlgnik teatab, et talle võlausaldaja poolt selle kohta antud üksikasjalik teave on talle teada ja arusaadav ning et ta on teadlik välisvaluutas võetava laenuga kaasnevast riskist, mis jääb ainuisikuliselt tema kanda. Vahetuskursi suhtes on ta teadlik eelkõige sellest, et kui forinti vahetuskursis Šveitsi frangi suhtes toimub lepingu kehtivusaajal muutusi, mis osutuvad ebasoodsaks (st kui forinti vahetuskurs langeb võrreldes väljamaksmise hetkel kehtinud ametliku vahetuskursiga), siis võib muu hulgas juhtuda, et sellele vastav välisvaluutas kindlaks määratud ja forintites tasutav laenumaksete summa suureneb oluliselt. Käesolevale lepingule alla kirjutamisega võlgnik kinnitab, et ta on teadlik, et selle riski

majanduslikud tagajärjed jäävad täielikult tema kanda. Ta teatab ühtlasi, et ta on hoolikalt hinnanud vahetuskursi riskist tingitud võimalikke tagajärgi ning aktsepteerib neid, olles kaalunud riski vastavalt oma maksejõulisusele ja majanduslikule olukorrale, ning et ta ei saa esitada panga vastu vahetuskursi riski tagajärjel mingeid nõudeid.“

19. Hagejad alustasid 16. mail 2013 kostjate vastu kohtumenetlust, taotledes laenulepingu kehtetuks tunnistamist ja lepingu õigusjõu tunnistamist nii, et seda loetaks forintites nomineeritud lepinguks.

20. Esimese astme kohus rahuldab 11. märtsi 2016. aasta kohtuotsusega selle hagi, leides muu hulgas, et lepingutingimus, mis kohustab lepingu põhiesemena kandma vahetuskursi riski, ei olnud selge ega arusaadav.

21. Esimene kostja esitas esimese astme kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse, nõudes selle kohtuotsuse muutmist ja nõude rahuldamata jätmist.

22. Pärast seda, kui hagejad alustasid 16. mail 2013 kohtumenetlust, ja ajal, mil see kohtuasi oli Ungari kohtute menetluses, võttis Ungari seadusandja vastu DH1, DH2 ja DH3 seaduse. Eelotsusetaotluses on märgitud, et 26. juulil 2014 jõustunud DH1 seadus tugineb Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsusele nr 2/2014⁵ (mis on Ungari kohtutele siduv) ja mis tehti arvestades Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas Kásler.⁶

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on DH1 seaduse § 1 lõige 1 ja § 3 asjasse puutuvale lepingule kohaldatavad.

24. DH1 seaduse § 3 lõikes 1 on sätestatud, et tarbijatega sõlmitud laenulepingute tingimused, mille järgi kohaldatakse laenu väljamaksmiseks ostukurssi ja laenu tagasimaksmiseks müügikurssi, on kehtetud. DH1 seaduse § 3 lõike 2 järgi asendatakse § 3 lõike 1 alusel tühiseks tunnistatud tingimus – põhimõtteliselt – tingimusega, mis sätestab, et nii laenu väljamaksmiseks kui ka tagasimaksmiseks kohaldatakse Magyar Nemzeti Banki (Ungari keskpank) ametlikku välisvaluuta vahetuskurssi.

25. Eelotsusetaotluses on samuti märgitud, et 2014. aasta DH2 seadusega kohustas seadusandja finantsasutusi tegema tasaarvelduse summadega, mille tarbijad on ebaõiglaste lepingutingimuste alusel ülemääraselt maksnud. 2014. aasta DH3 seadusega ei olnud välisvaluutas nomineeritud hüpoteegiga tagatud laenud enam lubatud, sellega konverteeriti tarbijate võlad (sealhulgas vaidlusalune võlg) forintitesse ja muudeti õigussuhete sisu muudes aspektides.

26. Viimaks on eelotsusetaotluses märgitud, et seadustega DH1 ja DH3 jäeti vahetuskursi risk nii *ex tunc* kui ka *ex nunc* jõuga tarbija kanda.

27. Seoses Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsusega nr 2/2014⁷ on eelotsusetaotluses sedastatud, et see säilitab seadusjõu hoolimata DH seaduste vastuvõtmisest ja selles on öeldud:

„1. Tarbijaga tarbijaga välisvaluutas sõlmitud laenulepingu tingimus, mille kohaselt vahetuskursi risk jääb piiramatult tarbija kanda – vastukaaluks soodsamale intressimäärale –, on lepingutingimus põhisoorituse kohta, mille ebaõiglast laadi üldjuhul kontrollida ei saa. Selle lepingutingimuse ebaõiglast laadi saab kontrollida ja lepingutingimuse ebaõiglasteks tunnistada ainult juhul, kui lepingu sõlmimise ajal ja arvestades lepingu teksti ja krediidiasutuselt saadud teavet, ei olnud selle sisu selge

⁵ Magyar Közlöny 2014/91, lk 10975.

⁶ 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus (C-26/13, EU:C:2014:282). Vt samuti 2014. aasta DH2 seadust, mis käsitleb teatavaid küsimusi, mida reguleerib 2014. aasta seadus nr XXXVIII, milles on sätestatud tagasiarvelduse eeskirjad ja teavad muud sätteid seoses [Kúria (Ungari kõrgeim kohus)] kohtulahendiga finantseerimisasutuste tarbijalaenulepingutega seotud ühtse kohtupraktika kohta (A [Kúriának a] pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény).

⁷ Vt käesoleva ettepaneku 5. joonealune märkus.

ega arusaadav keskmisele piisavalt informeeritud, mõistlikult tähelepanelikule ja ettevaatlikule tarbijale. Lepingutingimused vahetuskursi riski kohta on ebaõiglased ja järelikult on leping osaliselt või täielikult kehtetu, kui tarbijal on seetõttu, et saadud teave on ebapiisav või see teave on saadud hilynemisega, põhjendatud alust arvata, et vahetuskursi risk ei ole reaalne või et ta kannab seda riski piiratult.“

28. Neil tingimustel peatas Fővárosi Ítéltábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari) menetluse ja esitas 17. jaanuaril 2017 järgmised eelotsuse küsimused:

- „1) Kas lepingutingimust – millega jäetakse vahetuskursi risk tarbija kanda ja mis on seetõttu, et lepingust on välja jäetud ebaõiglane lepingutingimus, mis nägi ette ostu- ja müügikursi vahe ja kohustuse kanda vastavat vahetuskursi riski, muutunud suure hulga lepingute puhul tekkinud kohtuvaidluste tõttu lepingutingimuste kehtetuks tunnistamisega seadusandja sekkumisest tulenevalt *ex tunc* lepingu osaks –, loetakse direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses „lepingutingimuseks, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud“ ja mis kuulub seetõttu direktiivi 93/13 kohaldamisalasse?
- 2) Kui lepingutingimus, millega jäetakse vahetuskursi risk tarbijale, kuulub direktiivi 93/13 kohaldamisalasse, siis kas direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 ette nähtud välistamise reeglit tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab ka lepingutingimust, mis vastab Euroopa Kohtu kohtuotsuse RWE Vertrieb AG, C-92/11, punkti 26 tähenduses kohustuslikele õigusnormidele, mis on vastu võetud või jõustunud pärast lepingu sõlmimist? Kas nimetatud välistamisreegli kohaldamisalasse tuleb lugeda ka lepingutingimus, mis on pärast lepingu sõlmimist muutunud *ex tunc* tagasiulatuva jõuga selle lepingu osaks kohustusliku õigusnormi tagajärjel, millega heastatakse asjaolu, et leping on lepingutingimuse ebaõigluse tõttu tunnistatud kehtetuks, mistõttu ei ole seda võimalik täita?
- 3) Kui tulenevalt vastustest eelmistele küsimustele võib kontrollida, kas lepingutingimus, millega jäetakse vahetuskursi risk tarbija kanda, on ebaõiglane, siis kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 nimetatud lihtsas ja arusaadavas keeles koostamise nõuet tuleb tõlgendada nii, et see nõue on täidetud ka siis, kui täidetakse faktiliste asjaolude kirjelduses esitatud tingimustel seaduses sätestatud ja tingimata üldiselt sõnastatud teavitamiskohustust, või tuleb tarbijale teatada ka andmed riski kohta, mis on krediitiasutusele teada või mida tal oleks lepingu sõlmimise ajal võimalik teada saada?
- 4) Kas selguse ja arusaadavuse nõude ja direktiivi 93/13 lisa punkti 1 alapunkti i seisukohast on direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 1 tõlgendamiseks oluline asjaolu, et lepingu sõlmimise ajal olid lepingus sätestatud tingimused lepingu ühepoolselt muutmise õiguse ning ostu- ja müügikursi vahe kohta – mis hiljem osutusid ebaõiglaseks – koos tingimusega vahetuskursi riski kandmise kohta, nii et nende tingimuste kumulatiivse mõju tõttu ei saanud tarbija tegelikult üldse ette näha, kuidas maksekohustused edaspidi kujunevad, ega nende muutumise mehhanismi? Või ei tule hiljem ebaõiglaseks tunnistatud lepingutingimusi arvesse võtta, kui hinnatakse seda, kas vahetuskursi riski sätestav lepingutingimus on ebaõiglane?
- 5) Kui liikmesriigi kohus tunnistab ebaõiglaseks lepingutingimuse, millega jäetakse vahetuskursi risk tarbija kanda, siis kas ta on liikmesriigi õigusnormide kohaselt õiguslike tagajärgede kindlaksmääramisel kohustatud võtma omal algatusel arvesse – järgides poolte õigust arutamisele võistlevas menetluses – ka teiste lepingutingimuste ebaõiglast laadi, millele hagejad oma hagi ei ole tuginenud? Kas põhimõtte, mille kohaselt peab kohus Euroopa Kohtu praktikast lähtudes tegutsema omal algatusel, on kohaldatav ka juhul, kui hageja on tarbija või – arvestades poolte positsiooni menetluses tervikuna ja menetluse eripära ning poolte autonoomia põhimõtet – välistab põhimõtte, mille kohaselt on pooltel õigus hagi eset piirata, konkreetsel juhul kohtu kontrolli omal algatusel?“

29. Kirjalikud seisukohad on esitanud hagejad, kostjad, Ungari ja Poola valitsused ja Euroopa Komisjon. Kõik nimetatud peale Poola valitsuse osalesid 22. veebruari 2018. aasta kohtuistungil.

III. Hinnang

A. Sissejuhatavad märkused

1. Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

30. Põhikohtuasja kostjad vaidlustavad eelotsusetaotluse vastuvõetavuse, tuginedes sellele, et esimesed neli küsimust on hüpoteetilised, neil puudub seos põhikohtuasja asjaoludega ja viienda küsimuse puhul on tegemist *acte clair* juhtumiga.

31. Eelkõige seavad nad kahtluse alla eelotsusetaotluses välja pakutud DH seaduste tõlgenduse, millega väidetakse näiteks seda, et DH1 seadusel ei ole vahetuskursi riski määramisega mingit seost ja et DH3 seadus ei too lepingusse kohustust, mille järgi peavad seda riski kandma tarbijad.⁸ Pigem kõrvaldab DH3 seadus välisvaluutas nomineeritud laenude vahetuskursi riski seeläbi, et konverteerib need forintites nomineeritud laenudeks edasiulatuvalt (väidetavalt 1. veebruarist 2015, *ex nunc*), mitte tagasiulatuvalt (*ex tunc*). Nad väidavad, et kuivõrd ei DH seadused ega ka Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsus 2/2014 ei muutnud vahetuskursi riski puuduvat tingimust, on esitatud küsimused hüpoteetilised ja Fővárosi Ítéltábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari) palutud tõlgendus ei ole seotud põhikohtuasja asjaoludega.

32. Sellegipoolest ei ole ta nõus sellega, et eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu. Küll aga tuleb seoses neljanda küsimusega esitada mõni selgitav märkus.

33. ETL artikkel 267 põhineb selgel liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu ülesannete eristamisel ja põhikohtuasja faktiliste asjaolude hindamine ning liikmesriigi õiguse tõlgendamine ja kohaldamine on vaid liikmesriigi kohtu pädevuses.⁹ Seega kaldun selle poole, et jätta kõrvale vastuväited, mis on esitatud liikmesriigi õigusakti tähenduse kohta, nii nagu need on esitatud eelotsusetaotluses.¹⁰

34. Sarnaselt on üksnes asja menetleval ja selle lahendamise eest vastutaval liikmesriigi kohtul kohtuasja eripärasid arvesse võttes õigus hinnata Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste vajalikkust ja asjakohasust. Kui need küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus seega põhimõtteliselt kohustatud otsuse tegema.¹¹

35. Euroopa Kohus saab keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotluse lahendamisest vaid siis, kui on ilmne, et taotletud liidu õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada talle esitatud küsimustele tarviliku vastuse andmiseks vajalikud faktilised või õiguslikud asjaolud.¹²

36. Kui neljas küsimus kõrvale jätta, sisaldab eelotsusetaotlus liidu õiguse tahkude põhjendatud analüüsi, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on vaidlusega seotud,¹³ nii et on võimalik tuletada tõlgendamist vajavad õigusküsimused hoolimata sellest, et puudub konsensus DH1 ja DH3 seaduste tähenduse ja mõju suhtes. Lisaks sellele on toimikust võimalik hõlpsasti tuvastada pooltevahelise erimeelsuse põhjalused.

8 Ungari valitsus vaidlustab ka eelotsusetaotluses esitatud DH seaduste tõlgenduse, kuid ei väida, et see on vastuvõetamatu. Komisjoni sõnul on ebaselge, kas eelotsusetaotlus puudutab DH1 seadust või DH3 seadust.

9 Vt tarbijatega sõlmitud laenulepingu ebaõiglase tingimuste kontekstis 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

10 Vt sellega seoses ka minu ettepanek kohtuasjas Egenberger, C-414/16, EU:C:2017:851, punktid 61–65.

11 Kohtuotsus Aziz, viidatud eespool 9. joonealuses märkuses. Vt ka 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, punktid 19 ja 20).

12 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

13 Vt kohtujurist Jääskineni ettepanek kohtuasjas Banif Plus Bank (C-312/14, EU:C:2015:621).

37. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teada, kuidas mõjutab hagejate nõuet DH1 ja DH3 seaduste väljakuulutamise, mis – nagu juba öeldud – toimus põhikohtuasjas aset leidva kohtumenetluse ajal.

38. Kostjad vaidlustavad muu hulgas selle, kas DH1 ja DH3 seadused tõepoolest kandsid vahetuskursi riski üle laenuandjalt laenusajaajale, seisavad vastu nende seaduste sellisele tõlgendamisele, mille tulemuseks oleks tagasiulatav mõju, ja väidavad, et seoses direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 „lihtsa ja arusaadava keele“ tingimuste täitmisega ei ole puudujääke esinenud.

39. Hagejad aga väidavad, et viimati nimetatud nõue ei olnud täidetud, et DH1 ja DH3 seadustest tulenev heastamiskord kannab vahetuskursi riski üle neile kui tarbijatele ja et kurss, mis nende sõnul seadusemuudatusega kehtestati, on märkimisväärselt kõrgem kui kurss, mis kuulus kohaldamisele ajal, mil leping 2008. aastal sõlmiti. Selles kontekstis väidavad nad, et tegemist on läbipaistvuse põhimõtte rikkumisega. Liidu õigusnormide kohaselt kaitseb see koosmõjus direktiivi 93/13 artikli 4 lõikega 2 ning direktiivi 93/13 artiklitega 3 ja 5 ning selle lisaga tarbijaid.¹⁴ Selles kontekstis väidavad hagejad, et on rikutud võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtteid, ja soovivad täiendavalt teada, kas tegemist on direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 rikkumisega.

40. Seega teen ilma kahtlusteta järelduse, et eelotsusetaotlus on esimese kuni kolmanda ja viienda küsimuse osas vastuvõetav.

41. Neljas küsimus viitab direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 1, mis puudutab läbipaistvuse nõudest kaugemale ulatuvaid juhtumeid ja puudutab ebaõigluse teisi vorme. Küll aga ei ole hagejate kirjalikes seisukohtades väiteid artikli 4 lõike 1 seotuse kohta põhikohtuasjaga, samuti ei viidata eelotsusetaotluse osas „Eelotsusetaotluse põhjendus“ direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 1.

42. Seoses põhikohtuasjas poolte vahel esinevate vaidlusküsimustega rõhutavad hagejad oma kirjalikes seisukohtades, et erinevalt küsimusest, mida Euroopa Kohus analüüsis hiljuti kohtuasjas *Andriuc*,¹⁵ toetuvad nemad kuritarvitamisele viidates krediitiasutuste seaduse § 203 lõigetes 6 ja 7 nõutava selge ja arusaadava informatsiooni puudumisele. Lisaks sellele puudutavad need Euroopa Kohtu otsuste osad, millele hagejad tuginevad, kas läbipaistvust direktiivi 93/13¹⁶ artikli 4 lõike 2 tähenduses või artiklit 6 ning võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtteid¹⁷ või nende kahe kombinatsiooni.¹⁸

43. Nagu juba eespool märgitud, vaidlustavad kostjad neljanda küsimuse vastuvõetavuse, tuginedes selle hüpoteetilisusele. Pigem asun aga seisukohale, et niivõrd, kui neljanda küsimusega palutakse Euroopa Kohtul analüüsida seda, kas on õiglane jätta vahetuskursi risk tarbijate kanda, hinnates seda laiemalt kui läbipaistvuse kohustuse täitmist, ei ole Euroopa Kohtule teada küsimusele vastuse andmiseks vajalikud faktilised ja õiguslikud asjaolud.¹⁹

44. Seega on neljas küsimus kas vastuvõetamatu või tuleb seda tõlgendada nii, et sellega soovitakse teada, kuidas mõjutab direktiivi 93/13 artikli 4 lõikest 2 kostjale tulenevat läbipaistvuse kohustust õigusakt, mis võetakse vastu mitu aastat pärast lepingu sõlmimist (areng, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tarbija vaatepunktist ettenägematuks).

14 Vt nt 26. veebruari 2015. aasta kohtuotsus *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, punktid 73 ja 74).

15 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus (C-186/16, EU:C:2017:703).

16 Nimelt 23. aprilli 2015. aasta kohtuotsus *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262).

17 14. märtsi 2013. aasta otsus *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, punkti 50). Hageja kirjalikes seisukohtades on viidatud ka 14. juuni 2012. aasta kohtuotsusele *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, punktid 39 ja 53). Esimeses viidatakse sellele, et tarbijad on müüjate või teenuste osutajate suhtes nõrgemas positsioonis, ja teine puudutab tõhususe põhimõtet.

18 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus *Kásler* (C-26/13, EU:C:2014:282). 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus *Gutiérrez Naranjo* (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980).

19 Vt nt 14. märtsi 2013. aasta otsus *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

2. Põhiküsimused

45. Eelotsusetaotluse keskmes on küsimus, kas heastamiskord, mis tuleneb DH1 ja DH3 seadusest, mille puhul on tegemist meetmetega, mille Ungari seadusandja kehtestas pärast Euroopa Kohtu otsust Kásler ja Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsust nr 2/2014,²⁰ on liidu õiguse alusel kontrollitav ja sellega kooskõlas.

46. Seejuures on oluline meenutada, et Euroopa Kohtu otsustel on vahetu mõju ja need on seega kohaldatavad tõlgendatava meetme jõustumisest alates,²¹ mistõttu tuleb neid kohaldada ka õigussuhetele, mis on tekkinud enne eelotsusetaotlust, kui peale selle on täidetud muud nimetatud normi kohaldamisega seotud vaidluses pädevasse kohtusse pöördumise tingimused.²²

47. Lisaks sellele võib Euroopa Kohus vaid erandjuhtudel, soovides kaitsta õiguskindlust, mõne oma otsuse mõju ajaliselt piirata.²³ Kohtuotsuse Kásler puhul Euroopa Kohus selle mõju ajaliselt ei piiranud ja liikmesriigid ise seda teha ei tohi.²⁴

48. See tähendab, et tõlgendus, mille Euroopa Kohus 30. aprillil 2014 andis direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 2 ja ka tegelikult ka direktiivi 93/13 teistele selles kohtuasjas asjasse puutuvatele sätetele (nimelt artiklitele 3, 5, artikli 6 lõikele 1 ja artiklile 7), on kohaldatavad lepingutingimustele, mis on olemas alates kuupäevast, mil direktiiv 93/13 kehtima hakkas, seega 31. detsembrist 1994.²⁵ Seega on direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 jõustamine liikmesriigi tasandil seotud mõistlike tähtaegadega, mille näevad ette liikmesriigi õigusaktid,²⁶ ja ka liikmesriigi muude menetlusnormidega, tingimusel, et neis peetakse kinni tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtetest.²⁷

49. Direktiivi 93/13 kontekstis on liikmesriikidele pandud heastamiskohustuste suhtes asjasse puutuvad ka artiklid 6 ja 7, kusjuures Euroopa Kohus on näiteks kohtuotsuses Kásler leidnud, et artikli 7 lõige 1 kohustab liikmesriike sätestama piisavad ja tõhusad meetmed „et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad“,²⁸ ja lisaks sellele on artikli 7 eesmärk tagada meetmed, mis pärsivad direktiivi 93/13 rikkumist.²⁹ Samuti on oluline meeles pidada direktiivi 93/13 artiklit 8, mis võimaldab liikmesriikidel selle „direktiivi reguleerimisalas vastu võtta või säilitada asutamislepingule vastavad rangemad sätted, et tagada tarbijate kaitstuse kõrgem tase“.³⁰

50. Arvestades seda, et direktiiv 93/13 jõustus 31. detsembril 1994 ja asjasse puutuvad lepingulised kokkulepped sõlmiti 15. veebruaril 2008, ei saa liidu õiguse alusel olla põhimõttelisi vastuväiteid Ungari seadusandja otsusele reguleerida DH1 seadusega lepingutingimusi, milles on kokku lepitud ajavahemikul 1. mai 2004 kuni 26. juuli 2014, või näha DH3 seadusega ette võimalused välisvaluutas nomineeritud laenude ümberarvestamiseks forintitesse, viidates 2014. aasta kuupäevadele, olenemata sellest, millised on DH seaduste ajalised mõju puudutavad eriarvamused.

20 Vt käesoleva ettepaneku 5. joonealune märkus.

21 Vt nt 29. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, punkt 22). Vt samuti kohtujurist Szpunari ettepanek, EU:C:2015:321, punkt 34.

22 Vt nt 21. märtsi 2013. aasta otsus RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 58 ja seal viidatud kohtupraktika).

23 *Ibidem*, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika. Asjasse puutuvad isikud peavad olema käitunud heas usus ja peab olema oluliste häirete oht.

24 Vt nt 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Gutiérrez Naranjo (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, punktid 70–73).

25 Direktiivi 93/13 artikli 10 lõige 1.

26 Vt nt 29. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, punkt 24).

27 Vt hiljutist ja põhjalikku analüüsi kohtujurist Wahli ettepanekus kohtuasjas Sziber (C-483/16, EU:C:2018:9).

28 Vt nt 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler (C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).

29 *Ibidem*, punkt 79).

30 Artikli 8 piiride kohta vt nt 3. juuni 2010. aasta otsus Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309).

51. Teisele eelotsuse küsimusele tuleb vastata lähtudes sellest liidu õiguse põhimõttest. Asun seisukohale, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimuste keskmes on see, milline on liidu õiguse kohaselt lubatav mõju, mida DH1 ja DH3 seadus põhikohtuasja tulemusele avaldab. Seega alustan järgnevat analüüsi sisuliselt teisest küsimusest.

IV. Eelotsuse küsimuste vastused

A. Vastus esimesele küsimusele

52. Esimese eelotsuse küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas lepingutingimuse puhul, mis on kehtestatud õigusaktiga, mis jätab vahetuskursi riski tagasiulatavalt (*ex tunc*) tarbijatele, on tegemist tingimusega, milles ei ole direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 kohaselt „eraldi kokku lepitud“, nii et põhimõtteliselt kuulub see selle direktiivi kohaldamisalasse.

53. Nagu on välja toodud Poola kirjalikes seisukohtades, tuleks väljendit „eraldi kokku lepitud“ mõista nii, et see viitab tingimusele, millega pooled on pärast konkreetse asjasse puutuva tingimuse üle läbi rääkimist ühisel kokkuleppel nõustunud, ja mis neid seob. Kui selline tingimus nagu põhikohtuasjas on väidetavalt kehtestatud seadusemuudatusega, ei saa see juba määratluse kohaselt olla tingimus, milles on „eraldi kokku lepitud“.³¹

54. Sellist tõlgendust ei toeta mitte üksnes direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tekst,³² vaid see on kooskõlas ka direktiivi 93/13 eesmärgiga, mis kajastub ühes selle põhjenduses, mis viitab ostjate ja tarbijate kaitsmisele „ühepoolsete *tüüp*lepingute“ eest.³³ Lisaks sellele viitab üks teine põhjendus võimalustele algatada liikmesriigi õiguse alusel menetlusi „tarbijalepingute *üld*tingimuste“ suhtes.³⁴

55. Seetõttu teen ettepaneku vastata esimesele küsimusele, et seadusemuudatusega kehtestatud lepingutingimust, mis jätab vahetuskursi riski tagasiulatavalt (*ex tunc*) tarbija kanda, ei saa pidada tingimuseks, milles on direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 kohaselt „eraldi kokku lepitud“.

B. Vastus teisele küsimusele

56. Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas õiguskaitsevahendite süsteemi puhul, mis peegeldub DH1 ja DH3 seadustes, mille Ungari seadusandja kehtestas lähtudes nii kohtuasjast Kásler kui ka Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsusest nr 2/2014,³⁵ mis seda kohtuotsust rakendas, on tegemist „lepingutingimustega“, mis peegeldavad „kohustuslikke õigusnorme“ direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tähenduses, nii et need „ei kuulu [selle] direktiivi reguleerimisalasse“.

57. Leian, et põhikohtuasjas asjasse puutuvad õiguskaitsevahendid ei ole direktiivi 93/13 artikli 1 lõikest 2 tulenevalt selle direktiivi kohaldamisalast välja jäetud. Minu põhjendused on järgmised.

31 29. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, punkt 34). Selles leidis Euroopa Kohus, et asjasse puutuv õigusnorm „näeb ette üldkohaldatava õigusliku raamistiku“. Kuigi selles kohtuasjas ei olnud asjasse puutuva õigusnormi puhul tegemist „lepingutingimusega“ direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 1 tähenduses, peeti seda üldnormiks.

32 Vt liidu meetmete tõlgendamisel asjasse puutuvate reeglite ülevaadet nt minu ettepanekus kohtuasjas Pinckernelle (C-535/15, EU:C:2016:996, punktid 34–70).

33 Kohtujuristi kursiiv.

34 Kohtujuristi kursiiv.

35 Vt käesoleva ettepaneku 5. joonealune märkus.

58. Esmalt tunnistan, et Euroopa Kohus on leidnud, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 ette nähtud välistuse puhul peab olema täidetud kaks tingimust. Esmalt peab lepingutingimus põhinema õigus- või haldusnormil ja teiseks peab asjaomane norm olema kohustuslik.³⁶ Selgitamiseks välja, kas konkreetne lepingutingimus jääb direktiivi 93/13 kohaldamisalast välja, peab liikmesriigi kohus seega kontrollima, kas asjaomane tingimus põhineb riigisisese õiguse normidel, mida kohaldatakse lepingupoolte vahel, olenemata nende tahtest, või riigisisese õiguse dispositiivsetel normidel, mida kohaldatakse teise vaikumisi, see tähendab juhul, kui pooled ei ole konkreetsetes küsimustes teisiti kokku leppinud.³⁷

59. Sellegipoolest märgin, et Euroopa Kohus on leidnud, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 ette nähtud erandit tuleb tõlgendada kitsalt.³⁸ Seega, kuigi DH1 ja DH3 seadused on kohaldatavad põhikohtuasja poolte tahtest olenemata, nagu on märgitud hagejate kirjalikes seisukohtades, ei kehtinud nad 15. veebruaril 2008, mil lepingutingimustes kokku lepidi.³⁹

60. Lisaks sellele on Euroopa Kohus rõhutanud, et direktiivi 93/13 kohaldamise erand on õigustatud asjaoluga, et võib eeldada, et siseriiklik seadusandja on tasakaalustanud teatud lepingute poolte kõiki õigusi ja kohustusi.⁴⁰

61. Sellest eeldusest ei saa lähtuda õigusaktide puhul, mis on vastu võetud pärast asjasse puutuva lepingu sõlmimist ja mille eesmärk on rakendada kohtuotsust, milles tuvastati direktiivi 93/13 täitmata jätmine, nagu toimikust nähtuvalt on vaieldamatult olukord põhikohtuasjas. Nagu on selgitatud eespool punktides 45–50, hakkavad liidu õiguse sätteid tõlgendavad Euroopa Kohtu otsused kehtima nende sätete jõustumisest alates, välja arvatud juhul, kui Euroopa Kohus on piiranud nende ajalist mõju, samas kui nende rakendamiseks liikmesriigi kohtutes on vaja järgida liikmesriigi menetlusnorme, arvestades tõhususe ja võrdväarsuse põhimõtteid. Lisaks sellele on eespool märgitud, et direktiivi 93/13 kontekstis on artiklid 6, 7 ja 8 sageli seotud sellise toiminguga, kuivõrd nad reguleerivad meetmeid, mida liikmesriigid peavad selle direktiivi kohaselt tarbijate õiguste kaitsmiseks ette nägema.

62. Euroopa Kohtul on tõepoolest juba olnud võimalik anda hinnang selliste liikmesriigi (õigusaktidel põhinevate) heastamissätete kokkusobivusele direktiivi 93/13 artikliga 6 ja 7 ning tõhususe ja võrdväarsuse põhimõttega, mis on vastu võetud vastusena Euroopa Kohtu otsusele, millega tõlgendati direktiivi 93/13. Neis kohtuasjades aga ei analüüsita, kas direktiivi 93/13 artikli 1 lõige 2 mõjutab asjasse puutuvaid õigusnorme väljaspool käesoleva direktiivi piire, tõenäoliselt seetõttu, et üheski analüüsis ei ole neid õigusnorme vaadeldud kui „lepingutingimusi“⁴¹ direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tähenduses. Sellegipoolest tuleneb see tõenäoliselt ühemõttelisest kohustusest „ette näha tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse liidu õigusega hõlmatud valdkondades“, mis on liikmesriikidele kehtestatud liidu esmase õigusega tulenevalt Euroopa Liidu lepingu artiklist 19.

36 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 *Ibidem*, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika. Vt täiendavalt nt 26. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, punktid 69 ja 70).

38 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

39 Selles suhtes erinevad põhikohtuasja asjaolud nendest, mis esinesid teiste oluliste kohtuasjade puhul, milles tõlgendati direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2. Vt nt 21. märtsi 2013. aasta otsus kohtuasjas RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180); 10. septembri 2014. aasta otsus kohtuasjas Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189) ja 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703).

40 21. märtsi 2013. aasta otsus RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 28).

41 Vt eelkõige 29. oktoobri 2015. aasta kohtuotsuse BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731) punktid 21 ja 23. „Selle kohtupraktika arvessevõtmiseks ja eeskätt 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsuse Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164) tagajärjel muudeti seadusega 1/2013 eelkõige tsiviilkohtumenetluse seaduse neid artikleid, mis käsitlevad täitmist hüpoteegiga koormatud vara suhtes. Pärast seaduse 1/2013 jõustumist algatatakse menetluste puhul võimaldab nüüd võlgniku vastuväide, mis põhineb lepingutingimuse ebaõiglusel ja on esitatud akti, millega täitmine määrati, teatavakstegemisest kulgema hakkava 10-päevase tavalise tähtaja jooksul, peatada hüpoteegiga tagatud nõuet puudutava täitemenetluse seniks, kuni kohus teeb vastuväite kohta lahendi. [...] Tuleb välja selgitada, kas – ja vajaduse korral, millises ulatuses – ülemineku tähtaja mehhanism, mille kasuks Hispaania seadusandja otsustas ja mis kehtestati seadusega 1/2013, on vastuolus direktiiviga 93/13 (tõlgenduses, mis tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, mida on edasi arendatud eeskätt alates kohtuotsusest Aziz [...]“ Vt ka näiteks 17. juuli 2014. aasta kohtuotsus Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099); 21. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Unicaja Banco ja Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, EU:C:2015:21); ja 26. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60).

63. Ulatuses, milles DH1 ja DH3 seadused mõjutavad lepingutingimuste sisu (näiteks seda, kumb pool peaks kandma vahetuskursi riski), erinevalt sanktsioonidest ja menetlusnormidest, mida tuleb kohaldada tulenevalt Euroopa Kohtu otsusest kohtuasjas Kásler, on põhikohtuasja asjaoludest tulenevalt selline sisuline tegur sedavõrd lähedalt seotud nõudega, mille kohaselt peavad DH1 ja DH3 seadused olema kooskõlas direktiivi 93/13 artiklitega 6 ja 7,⁴² samuti võrdväarsuse ja tõhususe põhimõttega, et on sellest lahutamatu. Lisaks sellele muudaks direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tõlgendus, mille kohaselt kuuluvad sellised seadused nagu DH1 ja DH3 seadused selles sättes ette nähtud erandi kohaldamisalasse, kohtuliku läbivaatamise suhteks puutumatuks ka liikmesriigi seadusandliku vastuse Euroopa Kohtu otsusele, mis järeldas, et liikmesriigi õigusakt või praktika on direktiiviga 93/13 kokkusobimatu.

64. Selline tõlgendus muudaks aga direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 kokkusobimatuks Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 38 nõudega, mille kohaselt tagatakse liidu poliitikaga tarbijakaitse kõrge tase, mis on vähemalt direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tõlgendamise juhis.⁴³ Samuti tekitaks see pingeid harta artiklis 47 ette nähtud õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele,⁴⁴ millega antakse üksikisikutele õigused, millele nad saavad tugineda liikmesriigi kohtus, sealhulgas eraisikute vahelistes vaidlustes.⁴⁵

65. Viimaks ei ole direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tekstist selle sätte tähenduse määratlemisel kuigivõrd abi ja ka artikli 1 lõike 2 eesmärk, mis peegeldub põhjenduses 13, ei anna tajutavaid juhiseid selle kohta, kas see on kohaldatav lepingutingimustele, mis on kehtestatud seadusega *pärast* asjasse puutuva lepingu sõlmimist ja eesmärgiga viia liikmesriigi õigus kooskõlla direktiiviga 93/13. Sellegipoolest viitab nimetatud sätte tekkelugu sellele, et sätte eesmärk oli tagada, et liikmesriikidel oleks lubatud säilitada või kehtestada reegleid, mis lähevad direktiivi kaitsvatest sätetest kaugemale,⁴⁶ kuid ei vähenda neid, ja üks kohtujurist on täheldanud, et artikli 1 lõike 2 erandsätet „tuli kohaldada sellistele tüüpolepingutele, mille sisu oli siseriiklik seadusandja siseriiklike õigusnormidega *juba* sätestanud ja *seejuures* kaalunud seaduse alusel kõigi lepingupoolte õigustatud huve ja need tasakaalustanud.“⁴⁷

66. See on kooskõlas ka üldreegliga, mille kohaselt tuleb ebaõiglust hinnata lepingu sõlmimise kuupäeva seisuga,⁴⁸ ja kaldun nõustuma tähelepanekuga, et „lepingulist tasakaalu“ ei tohi segi paisata „riigivõimu teostava asutuse sekkumisega pärast lepingu sõlmimist“,⁴⁹ välja arvatud juhul, kui sellise sekkumisega viiakse liikmesriigi õigus kooskõlla direktiiviga 93/13, või on see direktiivi 93/13 artiklis 8 ette nähtud tarbijate kõrgema kaitstuse piires.⁵⁰

67. Seetõttu teen ettepaneku vastata teisele küsimusele, et põhikohtuasja asjaolude korral ei peegelda tingimus, mis on saanud lepingu osaks seadusemuudatuse tulemusel ja millega jäetakse vahetuskursi risk tagasiulatuvalt (*ex tunc*) tarbijale, „kohustuslikke õigusnorme“ direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tähenduses.

42 Vt hiljutine 26. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, punktid 71–74 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 Kohtujurist Wahl asub oma ettepanekus kohtuasjas Pohotovost (C-470/12, EU:C:2013:844, punkt 66) seisukohale, et harta artikkel 38 on harta artikli 52 lõike 5 kohaselt pigem põhimõte kui õigus.

44 Vt 10. septembri 2014. aasta kohtuotsus Kusionová, (C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika), kus Euroopa Kohus leidis, et harta artiklitest 38 ja 47 tulenevad „kohustused“ on „direktiivi 93/13 rakendamisel siduvad“.

45 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257), punktid 70–82. Euroopa Kohus otsustas punktis 82, et „liikmesriigi kohus, kes lahendab kahe eraisiku vahelist vaidlust, on juhul, kui tal osutub võimatuks tõlgendada kohaldatavat riigisisest õigust tähenduses, mis on kooskõlas“ selles kohtuasjas käsitletud direktiiviga, on „kohustatud oma pädevuse piires tagama õigusliku kaitse, mis on isikutele antud harta artiklitega 21 ja 47, ning nende artiklite täieliku õigusmõju, jättes vajaduse korral kohaldamata nendega vastuolus oleva riigisisese õiguse sätte“.

46 Vt kohtujurist Trstenjaki ettepanek kohtuasjas RWE Vertrieb, (C-92/11, EU:C:2012:566, punkt 42), milles viidatakse majandus- ja sotsiaalkomitee sekkumisele õigusloomeprotsessi.

47 *Ibidem*, punkt 47 (kohtujuristi kursiiv). Kohtujurist viitab Euroopa Komisjoni 14. veebruari 1984. aasta esimesele aruteludokumendile, KOM(1984) 55 (lõplik).

48 Vt nt 21. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Unicaja Banco ja Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, EU:C:2015:21, punkt 37).

49 Kohtujurist Wahli ettepanek kohtuasjas Kásler (C-26/13, EU:C:2014:85, punkt 105).

50 Vt eespool 30. joonealune märkus.

C. Vastus kolmandale küsimusele

68. Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 93/13 artikli 4 lõige 2 ja selle nõue, mille kohaselt peavad lepingutingimused olema „lihtsas ja arusaadavas keeles“, annab tarbijale õiguse saada üksikasjalikku teavet teda puudutava vahetuskursi riski kandmise kohta, millest krediitiasutus on teadlik või millele sellel krediitiasutusel võib olla ligipääs lepingu sõlmimise ajal, või on see nõue täidetud nende tingimuste puhul, mis edastati tarbijale ja mis on välja toodud eespool punktis 18?⁵¹ Hagejad rõhutavad sellega seoses makromajanduslikke andmeid, mis nende sõnul on kostjate valduses, ning kostjata kohustust selgitada nende andmete mõju vahetuskursi mehhanismidele.

69. Kostjate kirjalike seisukohtade kohaselt on Kúria (Ungari kõrgeim kohus) otsuses nr 2/2014,⁵² mis on eelotsusetaotluse esitanud kohtule siduv, juba välja töötatud kriteeriumid, millest lähtudes otsustada, kas vahetuskursi riski kandmisega seotud lepingutingimused on lihtsad ja arusaadavad.

70. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab otsustama, kas konkreetsed tingimused on direktiivi 93/13 artikli 4 lõike 2 kohaselt lihtsad ja arusaadavad.⁵³ Lisaks Euroopa Kohtu otsusele kohtuasjas Kásler ja Kúria (Ungari kõrgeim kohus) asjasse puutuvatele lahenditele peab see kohus arvesse võtma ka Euroopa Kohtu praktikas välja kujunenud kriteeriume, mille abil määratleda, kas lepingutingimus on lihtne ja arusaadav, ja mis täies ulatuses on välja toodud 20. septembri 2017. aasta kohtuotsuse Andriuc punktides 43–50.⁵⁴

71. Kohtuotsuses Andriuc on märgitud, et „liikmesriigi kohus peab kontrollima, kas teenuseosutaja on esitanud asjaomastele tarbijatele kogu asjaomase teabe, mis võimaldab neil hinnata [asjasse puutuva] tingimuse majanduslikke tagajärgi oma finantskohustustele“,⁵⁵ sh mõju, mida võib maksetele avaldada laenuvõtja asukoha liikmesriigi seadusliku maksevahendi oluline odavnemine ja välisriigi intressimäära tõus.⁵⁶ Teenuseosutaja peab selgitama vahetuskursi võimalikke muutusi ning välisvaluutas laenulepingu sõlmimisega seonduvaid riske⁵⁷ ja selle mehhanismi konkreetset toimimist, millele kõnealune tingimus viitab, ning selle mehhanismi ja teiste lepingutingimuste vahelist suhet.⁵⁸

72. Lisaks sellele väidavad hagejad oma kirjalikes seisukohtades, et DH1 ja DH3 seadused ei ole kooskõlas tõhususe ja võrdvärsuse põhimõtetega ning direktiivi 93/13 artikliga 6, sest seadusandja on pannud vahetuskursi riski tarbijatele, ilma et ta oleks arvestanud selguse ja läbipaistvuse nõuetega. Terviklikkuse huvides märgin, et toimikus ei ole piisavalt materjali, et hagejate väidete sellele suhtes – ei seoses läbipaistvuse ega muuga – oleks võimalik järeldusi teha.

51 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt jäetakse direktiivi 93/13 artikli 4 lõikes 2 viidatud tingimuste ebaõiglus hindamata ainult juhul, kui pädev liikmesriigi kohus leiab pärast juhtumipõhist uurimist, et need on selle sätte kohaselt koostatud „lihtsas ja arusaadavas keeles“. Vt 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 Käesoleva ettepaneku 5. joonealune märkus.

53 22. veebruari 2018. aasta kohtumäärus kohtuasjas ERSTE Bank Hungary (C-126/17, ei avaldata, EU:C:2018:107, punkt 27), milles viidatakse 20. septembri 2017. aasta kohtuotsusele Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 22).

54 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703). Olulisemate läbipaistvust käsitlevate Andriuci-eelsete kohtuotsuste hulgas on 21. märtsi 2013. aasta kohtuotsus RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180); 30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler (C-26/13, EU:C:2014:282); 26. veebruari 2015. aasta kohtuotsus Matei (C-143/13, EU:C:2015:127); 23. aprilli 2015. aasta kohtuotsus Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262); 9. juuli 2015. aasta otsus Bucura (C-348/14, EU:C:2015:447). Pärast kohtuotsust Andriuc vt eelkõige 22. veebruari 2018. aasta kohtumäärus kohtuasjas ERSTE Bank Hungary (C-126/17, ei avaldata, EU:C:2018:107).

55 20. septembri 2017. aasta kohtuotsus Andriuc (C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 50).

56 *Ibidem*, punkt 49. Euroopa Kohus viitab Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu 21. septembri 2011. aasta soovitusel (ELT 2011, C 342, lk 1).

57 *Ibidem*, punkt 50.

58 *Ibidem*, punkt 45.

73. Seega peab kolmanda küsimuse raames liikmesriigi kohus kõiki lepinguga seotud asjaolusid ja Euroopa Kohtu praktikat arvestades otsustama, kas laenuandjad on vastavalt direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 2 ja sellele nõudele, et lepingutingimused olema „lihtsas ja arusaadavas keeles“, kohustatud andma hagejatele asjasse puutuvat finantsteavet, mis oli tema valduses lepingu sõlmimise ajal, sh asjasse puutuvaid makromajanduslikke andmeid, ja selgitama nende mõju vahetuskursi mehhanismidele.

D. Vastus neljandale küsimusele

74. Nagu on selgitatud eespool punktides 41–44, tuleb neljandat küsimust tõlgendada nii, et sellega soovitakse teada, kuidas mõjutab direktiivi 93/13 artikli 4 lõikest 2 kostjale tulenevat läbipaistvuse kohustust õigusakt, mis võetakse vastu mitu aastat pärast lepingu sõlmimist (areng, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tarbija vaatepunktist ettenägematuks).

75. Direktiivi 93/13 artikli 3 lõike 3 kohaselt sisaldab direktiivi 93/13 lisa soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks. Punkti 1 alapunkt i viitab tingimustele, mis „seovad tarbija pöördumatult tingimustega, millega tarbijal ei olnud tegelikke võimalusi tutvuda enne lepingu sõlmimist“, kuid eelotsusetaotluses ei selgitata, miks see osa lisast on olulisem kui muud, kuigi Euroopa Kohus on lisa punkti 1 alapunkte j ja l ning punkti 2 alapunkte b ja d läbipaistvuse kontekstis juba tõlgendanud.⁵⁹

76. Seega teen ettepaneku vastata neljandale küsimusele, et ulatuses, milles liikmesriigi hilisem seadusemuudatus ei ole suutnud lahendada ebaõiglust seoses direktiivis 93/13 nõutud selguse ja läbipaistvusega, tuleb selliste tingimuste puhul selle kohustuse täitmist hinnata lepingu sõlmimise päevast alates.

E. Vastus viiendale küsimusele

77. Viies küsimus puudutab liikmesriigi kohtute pädevust hinnata omal algatusel asjasse puutuva lepingu kõigi tingimuste ebaõiglust.

78. See kohustus on Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast tulenevalt enesestmõistetav. Sellegipoolest rõhutan, et liikmesriigi kohtul on kohustus kontrollida omal algatusel direktiivi 93/13 alusel kõigi lepingutingimuste ebaõiglust üksnes siis, kui tema valduses on kõik asjasse puutuv õiguslik ja faktiline materjal.⁶⁰ Lisaks võib seda kohustust puudutada *res judicata* põhimõte.⁶¹

79. Seega tuleb viiendale küsimusele vastata, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel hindama, kas direktiivi kohaldamisalasse kuuluv lepingutingimus on ebaõiglane, kompenseerides sel viisil tarbija ja laenuandja vahelist ebavõrdsust, kui tema valduses on selle ülesande täitmiseks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud.

⁵⁹ 26. veebruari 2015. aasta kohtuotsus Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 74).

⁶⁰ Vt nt 14. märtsi 2013. aasta otsus Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punktid 46 ja 47 ja seal viidatud kohtupraktika) ja 30. mai 2013. aasta kohtuotsus Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340).

⁶¹ Vt nt hiljutine 18. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Finanmadrid EFC (C-49/14, EU:C:2016:98). Punktis 48 märgib Euroopa kohus, et liikmesriikide menetlusautonoomia *res judicata* osas on allutatud võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtetele.

V. Ettepanek

80. Seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Fővárosi Ítéltábla (Pealinna Budapesti apellatsioonikohus, Ungari) esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Seadusemuudatusega kehtestatud lepingutingimust, mis jätab vahetuskursi riski tarbija kanda, ei saa pidada tingimuseks, milles on nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 3 lõike 1 kohaselt „eraldi kokku lepitud“.
2. Põhikohtuasja asjaolude korral ei peegelda tingimus, mis on saanud lepingu osaks tagasiulatuva (*ex tunc*) seadusemuudatuse tulemusel ja millega jäetakse vahetuskursi risk tarbijale, „kohustuslikke õigusnorme“ direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 tähenduses.
3. Liikmesriigi kohus peab kõiki lepinguga seotud asjaolusid ja Euroopa Kohtu praktikat arvestades otsustama, kas laenuandjad on vastavalt direktiivi 93/13 artikli 4 lõikele 2 ja sellele nõudele, et lepingutingimused olema „lihtsas ja arusaadavas keeles“, kohustatud andma hagejatele asjasse puutuvat finantsteavet, mis oli tema valduses lepingu sõlmimise ajal, sh asjasse puutuvaid makromajanduslikke andmeid, ja selgitama nende mõju vahetuskursi mehhanismidele.
4. Ulatuses, milles liikmesriigi hilisem seadusemuudatus ei ole suutnud lahendada ebaõiglust seoses direktiivis 93/13 nõutud selguse ja läbipaistvusega, tuleb selliste tingimuste puhul selle kohustuse täitmist hinnata lepingu sõlmimise päevast alates.
5. Liikmesriigi kohus peab omal algatusel hindama, kas direktiivi kohaldamisalasse kuuluv lepingutingimus on ebaõiglane, kompenseerides sel viisil tarbija ja laenuandja vahelist ebavõrdsust, kui tema valduses on selle ülesande täitmiseks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud.